

Jätekuljetusten valvonta Varsinais-Suomen ELY-keskuksessa

Jätekuljetusten valvonnan kehittämishanke 2016

Varsinais-Suomen ELY-keskus järjesti vuonna 2016 jätekuljetusten kehittämishankkeen. Hankkeessa kartoitettiin, miten hyvin jätteenkuljettajat noudattavat jätekuljetuksia koskevia säädöksiä tien päällä sekä tiedotettiin jätekuljetusten merkityksestä jätehuollon kannalta. Hankkeen aikana toteutettiin yhteistyössä Lounais-Suomen poliisin kanssa kaksi tehovalvontapäivää, joiden aikana jätettä kuljettaneita ajoneuvoja pysäytettiin ja tarkistettiin yhteensä neljällä paikkakunnalla, Turussa, Porissa, Salossa ja Raumalla.

Tehovalvontapäivinä pysäytettiin yli 90 jätettä kuljettanutta ajoneuvoa. Pysäytetyistä ajoneuvoista noin puolelta puuttui tarvittavat asiakirjat tai ne olivat puutteellisia. Pysäytetyt jätteenkuljettajat olivat usein myös tietämättömiä jätekuljetuksia koskevista säädöksistä. Tietoisuuden lisäämiseksi toiminnanharjoittajille laadittiin ensimmäisen tehovalvontapäivän jälkeen tietopaketti jätekuljetuksia koskevista säädöksistä. Tietopaketti välitettiin toiminnanharjoittajille muun muassa näitä edustavien toimialayhdistysten kautta. Tiedotuksen tavoitteena oli tavoittaa sellaisiakin toimijoita, jotka eivät mahdollisesti olleet tietoisia jätekuljetuksia koskevista säädöksistä.

Toisena valvontapäivänä puutteita havaittiin huomattavasti vähemmän kuin ensimmäisenä, joka viittaa siihen, että jätekuljetusten valvonnan kehittäminen hankkeen aikana onnistui. Yhteistyö poliisin kanssa toimi erittäin hyvin ja sitä jatketaan. Vastaavaa kampanjamaista valvontaa on mahdollista tehdä jatkossa muillakin toimialoilla.

Tehokkaampaa valvontaa

Varsinais-Suomen ja Satakunnan teillä ajetaan päivittäin satoja jätekuljetuksia. Jätettä kuljettavien toimijoiden tulee jätelain mukaan kuulua jätehuoltorekisteriin, jonka ylläpito on ELY-keskuksen vastuulla. Tiettyjä jätelajeja kuljettaessa jätteen haltijan on myös laadittava siirtoasiakirja, joka kulkee jätekuorman mukana ja luovutetaan kuorman kanssa jätteen vastaanottajalle.

Uusia kuljettajia saadaan rekisteriin, kun nämä ottavat itse yhteyttä tai ulkopuolinen taho, kuten jätettä vastaanottava toimija, ilmoittaa rekisteriin kuulumattomasta jätteenkuljettajasta. On kuitenkin todennäköistä, että moni ammattimaisesti jätettä kuljettava toiminnanharjoittaja ei kuulu vielä jätehuoltorekisteriin.

Vastuu jätekuljetuksesta jakautuu jätteen haltijan (usein tuottaja) sekä jätteenkuljettajan välille. Jätteenkuljettajan rooli jätehuoltoketjussa ei ole aina selvä, vaikka

vastuu jätekuorman perille saattamisesta onkin kuljettajalla. Jos jätteen tuottaa yritys, vastuu jätteistä ei siirry jätteen haltijalta kuljettajalle, vaan jätteen haltija vastaa jätteistään kunnes vastaanottaja ottaa ne vastaan. Jätteen haltijan tulee varmistaa, että sen jätteitä kuljettava toiminnanharjoittaja kuuluu jätehuoltorekisteriin.

Jätteen haltijan (lukuun ottamatta yksityistalouksia) vastuulla on laatia siirtoasiakirja, kun kuljetetaan käsiteltäväksi vaarallisia jätteitä, pilaantuneita maa-aineksia, rakennus- ja purkujätteitä, sako- ja umpikaivolietteitä sekä hiekanerotuskaivojen lietteitä. Jätelain (646/2011) 121 §:n mukaan jätteenkuljettajan tulee pitää siirtoasiakirja mukanaan kuljetuksen ajan sekä luovuttaa se jätteen vastaanottajalle kuljetuksen päättyessä.

Jätteen synty- ja vastaanottopäiden valvonnan lisäksi myös jätekuljetuksia tulee valvoa, jotta asianmukainen, taloudellisesti ja ympäristön kannalta kestävä jätehuolto toteutuu. Jättekuljetusten tilan kartoittaminen sekä tietoisuuden lisääminen kuljetuksia koskevasta lainsäädännöstä on myös tärkeää niiden suuren määrän vuoksi. Koska jätekuljetusten systemaattista kenttävalvontaa ei ole ELY-keskuksen toimesta aiemmin harjoitettu, ei ole ollut selvää kuvaa siitä, mikä on tilanne kentällä. On myös hyvin mahdollista, että tieto jätehuoltorekisteristä ei ole saavuttanut kaikkia toiminnanharjoittajia.

Lounais-Suomessa syntyy miljoonia tonneja jätettä

Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa syntyy vuosittain miljoonia tonneja jätettä, josta suurin osa on lähtöisin teollisuudesta. Yhdyskuntajätettä tuotetaan vuosittain noin 300 000-350 000 tonnia. Vuonna 2014 Varsinais-Suomen ja Satakunnan maakunnissa sijaitsevien teollisuuslaitosten lähtevä jätevirta oli noin 1,9 miljoonaa tonnia (Ympäristönsuojelun tietojärjestelmä Vahti). Lähtevä jätevirta kuvaa jätevirtaa, joka viedään käsiteltäväksi sen syntylaituksen ulkopuolelle. Tarkkoja tilastoja kuljetetuista jättemääristä ei ole, mutta syntypaikan ulkopuolella käsitellyn jätteen volyymi antaa suuntaa kuljetetun jätteen suuruusluokasta.

Jätekuljetukset ovat keskeisessä asemassa, kun jätettä viedään syntypaikalta vastaanotto paikalle käsiteltäväksi. Jätteen matka syntypaikalta loppusijoitus- tai hyödyntämisspaikkaan voi olla pitkä ja sisältää useampia etappeja. Kuljetusmääriä voidaan arvioida syntyneen jätteen määrällä, vaikka tarkkoja lukuja ei ole. Yhdyskuntajätteet kerätään tavallisesti pakkaaviin jäteautoihin, joihin mahtuu jätelajista riippuen noin 10 000 tonnia jätettä. Jos kaikki syntyvä yhdyskuntajäte kuljetettaisiin pakkaavissa jäteautoissa, vaatisi koko jättemäärän kuljettaminen 35 000 kuljetusta vuodessa, mikä vastaa noin sataa kuljetusta päivässä Lounais-Suomen teillä. Jätettä sisältävä täysperävaunullinen rekka kuljettaa kerrallaan jätelajista riippuen noin 30–40 tonnia jätettä. Jos kaikki teollisuudessa syntyvä muualle kuljetettu jäte kuljetettaisiin täysperävaunullisissa rekoissa, Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa tehtäisiin vuosittain noin 85 000 kuljetusta, joka tarkoittaa yli 200 kuljetusta päivässä. Jätekuljetukset mahdollistavat jätteen kestävän hyödyntämisen joko materiaalina tai energiana. Esimerkiksi vuonna 2012 yhdyskuntajätteestä hyödynnettiin 71 % aineena tai energiana.

SYKE ja ELY-keskukset valvovat jätekuljetuksia

Jätekuljetusten valvonnasta säädetään jätelaissa (646/2011). Suomessa kotimaan jätekuljetuksia valvovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) omilla alueillaan. Ne ylläpitävät jätehuoltorekisteriä, johon jätelain mukaan jokaisen jätettä ammattimaisesti kuljettavan tai välittävän toiminnanharjoittajan tulee kuulua. Toiminnanharjoittaja voi kuljettaa jätteitä useamman kuin yhden ELY-keskuksen alueella, jolloin se tekee hakemuksen toiminnan hyväksymiseksi jätehuoltorekisteriin siihen ELY-keskukseen, jonka alueella pääasiainen toiminta tapahtuu.

Jätteen ammattimaiseen kuljettamiseen sisältyy hyvin eri laajuista jätekuljetustoimintaa, se voi olla joko päätoiminta tai sivutoiminta. Rekisteröitymisvelvollisuus koskee sekä toiminnanharjoittajia, jotka toimivat pelkästään jätehuoltoalalla että esimerkiksi kuljetusyrittäjiä, jotka muun kuljetustoiminnan ohessa kuljettavat myös jätteitä. Rekisteröitymisvelvollisuus koskee sekä omia että muiden jätteitä kuljettavia toiminnanharjoittajia. Kansainvälisiä jätesiirtoja valvoo Suomen ympäristökeskus (SYKE).

Jätekuljetusten valvonnan kehittämishanke

Jätekuljetusten valvonnan tehostamiseksi Varsinais-Suomen ELY-keskus järjesti alueellaan jätekuljetusten valvonnan kehittämishankkeen, jonka tavoitteena oli kartoittaa jätekuljetusten tilaa Lounais-Suomessa sekä lisätä viranomaisten ja toiminnanharjoittajien tietoisuutta jätettä kuljettavista toimijoista koskevista säädöksistä. Jätekuljetusten valvonnan tilaa ja tehostamismahdollisuuksia on valtakunnallisesti kartoitettu aiemmin Ympäristöministeriön julkaisemassa raportissa ”Jätekuljetusten valvonnan tehostaminen” (Ympäristöministeriö 2010).

Varsinais-Suomen ELY-keskuksen jätekuljetusten valvonnan kehittämishankkeessa tarkasteltiin, mikä on nykyinen jätekuljetusten valvonnan tila ja miten valvontaa voisi kehittää ja tehostaa. Hankkeen keskiössä olivat Lounais-Suomen poliisin kanssa yhteistyössä toteutetut jätekuljetusten tehovalvontapäivät. ELY-keskuksen valvojat jalkautuivat yhdessä poliisin kanssa tien päälle tarkistamaan jätteenkuljettajilta tarvittavat jätekuljetusasiakirjat. Hankkeen aikana järjestettiin kaksi tehovalvontapäivää, ensimmäinen toukokuussa 2016 ja toinen syyskuussa 2016. Näin kerättiin hankkeen aineisto, jonka avulla voitiin tarkastella mikä on jätekuljetusten tila ja miten kuljetustoimijat noudattavat säädöksiä.

Tehovalvontapäivät

Tehovalvontapäivät toteutettiin yhteistyössä Lounais-Suomen poliisin kanssa. Ensimmäisenä valvontapäivänä jätekuljetuksia valvottiin Turussa ja Porissa ja toisena valvonta kohdistettiin Saloon ja Raumalle. Tehovalvontapäivät toteutettiin poliisivetoisesti. Poliisi pysäytti ajoneuvot ja teki niille tavanomaisen raskaan liikenteen tarkastuksen. Tämän jälkeen ELY-keskuksen valvojat tarkistivat kunkin

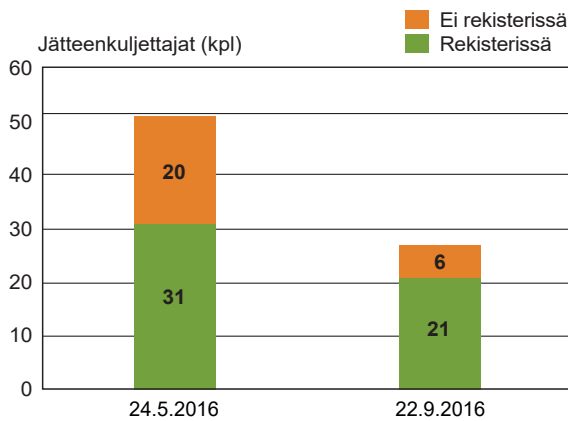
kuljettajan otteen jätehuoltorekisteristä sekä siirtoasiakirjan, kun kuljetettiin siirtoasiakirjan vaatimia jätteitä. Tarvittaessa tarkistettiin myös kuljetettu kuorma.

Valvontapäivän muistiinpanot kirjattiin lomakkeelle. Siihen kirjattiin kuuluuko toiminnanharjoittaja rekisteriin, oliko ajoneuvossa rekisteriotetta mukana sekä oliko siirtoasiakirja asianmukainen. Jos kuljettajalta puuttui tarvittavia asiakirjoja, tai ne olivat puutteellisia, toiminnanharjoittajan yhteystiedot otettiin ylös ja toiminnanharjoittajaan oltiin yhteydessä valvontapäivän jälkeen. Tehovalvontapäivien tuloksista julkaistiin mediatiedote samana päivänä.

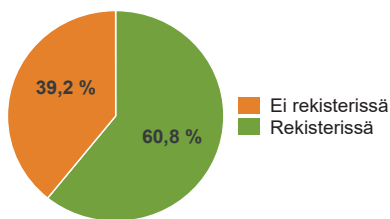
Taustana Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen jätekuljetusten valvontaisku

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus järjesti syyskuussa 2015 jätekuljetusten valvontaiskun, jonka tuloksia hyödynnettiin Varsinais-Suomen ELY-keskuksen hankkeen suunnittelussa. Yksipäiväinen isku järjestettiin yhteistyössä poliisin sekä tullin kanssa osana poliisin raskaan liikenteen valvontaa. Iskun aikana jätteenkuljettajilta tarkistettiin, kuuluivatko ne jätehuoltorekisteriin sekä oliko niillä jätekuljetusasiakirjat mukanaan. Valvontaiskussa havaittiin, että useammalla pysäytetyllä kuljettajalla ei ollut otetta jätehuoltorekisteristä mukanaan. Monet kuljettajat olivat myös tietämättömiä koko jätehuoltorekisterin olemassaolosta, vaikka heidän edustamansa toiminnanharjoittaja olisikin kuulunut rekisteriin. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen iskussa valvojat myös havaitsivat, että jätehuoltorekisteri ja jätekuljetusasiakirjat olivat varsin tuntemattomia myös poliisille. Valvontaisku Etelä-Pohjanmaalla näytti, että tarvetta jätekuljetusten valvonnan tehostamiselle ja tietoisuuden lisäämiselle on. Iskun aikana opittua hyödynnettiin myös Varsinais-Suomen ELY-keskuksessa järjestetyssä hankkeessa.

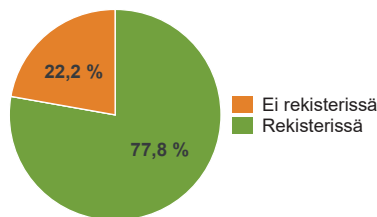

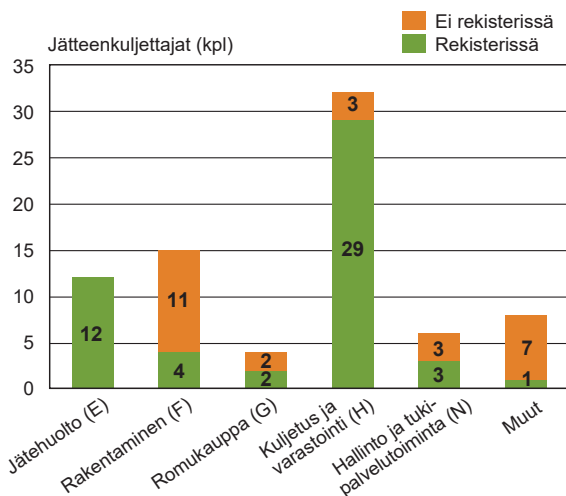
Kuva 1a. Ensimmäisenä ja toisena jätekuljetusten tehovalvontapäivänä pysäytetyt toiminnanharjoittajat.

Kuva 1b. Rekisteriin kuuluvien toiminnanharjoittajien osuus kaikista pysäytetyistä ensimmäisenä jätekuljetusten tehovalvontapäivänä 24.5.2016.

Kuva 1c. Rekisteriin kuuluvien toiminnanharjoittajien osuus kaikista pysäytetyistä toisena jätekuljetusten tehovalvontapäivänä 22.9.2016.

Kuva 2. Pysäytettyjen jätekuljettajien edustamat toiminnanharjoittajat toimialoittain jaettuna rekisteröityihin ja rekisteröitymättömiin. Kirjaimet viittaavat toimialaluokituksen (Tilastokeskus 2008).

Tehovalvontapäivien tulokset

Tehovalvontapäivien tulokset pähkinänkuoressa:

- Suuri osa pysäytetyistä kuljettajista ei kuulunut jätehuoltorekisteriin
- Erityisesti rakennusjätteen kuljettajilla havaittiin huomattavasti puutteita
- Toisena valvontapäivänä suhteellisesti useammalla oli ote jätehuoltorekisteristä sekä siirtoasiakirja mukanaan
- Kuljettajien tietoisuus jätekuljetuksia koskevista säädöksistä lisääntyi valvontapäivien myötä

Vain osalla kaikki paperit kunnossa

Varsinais-Suomen ELY-keskuksen ja Lounais-Suomen poliisin ensimmäisenä valvontapäivänä pysäytettiin yhteensä 63 ajoneuvoa, joista jätettä kuljetti 61 (48 Turussa ja 13 Porissa), näistä erillisiä toiminnanharjoittajia oli 51. Toisena valvontapäivänä pysäytettiin yhteensä 33 jätettä kuljettanutta ajoneuvoa (18 Salossa ja 15 Raumalla), joista erillisiä toiminnanharjoittajia oli 27. Jätettä kuljettaneilta ajoneuvoilta tarkistettiin otteet jätehuoltorekisteristä sekä tarvittaessa siirtoasiakirjat. Toukokuun valvontapäivänä pysäytetyistä ajoneuvoista 18:lla ja syyskuun valvontapäivänä 17:llä oli kaikki paperit kunnossa.

Muutamalta toiminnanharjoittajalta pysäytettiin useampi kuin yksi auto. Jätehuoltorekisteriin kuulumista tarkasteltaessa nämä toiminnanharjoittajat otettiin huomioon vain kerran. Kun tutkittiin jätehuoltorekisteriotteiden mukanaoloa, kuljettajia tarkasteltiin erillisinä riippumatta niiden edustamasta toiminnanharjoittajasta.

Ensimmäisenä valvontapäivänä pysäytettiin 51 toiminnanharjoittajan ajoneuvo, joista 31 kuului jätehuoltorekisteriin. Toisena valvontapäivänä pysäytetyistä 27 toiminnanharjoittajasta 21 kuului jätehuoltorekisteriin (kuva 1a). Ensimmäisenä valvontapäivänä pysäytetyistä ajoneuvoista 60,8 % kuului jätehuoltorekisteriin ja 39,2 % ei kuulunut (kuva 1b). Toisena valvontapäivänä rekisteriin kuuluvien toiminnanharjoittajien osuus oli 77,86 % ja rekisteröitymättömien 22,2 % (kuva 1c).

Rakennusalan toimijat eivät tietoisia jätehuoltorekisteristä

Yhdeltäkään kuljettajalta ei ollut koskaan pyydetty tien päällä otetta jätehuoltorekisteristä nähtäväksi ja suuri osa niin rekisteröityneistä kuin rekisteröimättömistä ei tiennyt, mikä jätehuoltorekisteri on ja kuuluiko heidän edustamansa toiminnanharjoittaja siihen.

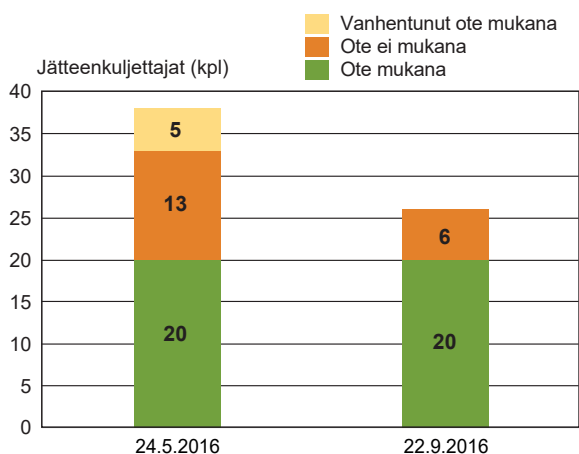
Pysäytettyjen jätettä kuljettaneiden toiminnanharjoittajien päätoimialat tarkistettiin yritysrekisteristä. Toimialat on jaoteltu Tilastokeskuksen vuoden 2008 toimialaluokituksen mukaan (Tilastokeskus 2008). Tarkastelussa otettiin kukin toiminnanharjoittaja huomioon vain kerran, joten alla on esitettyinä 79

toiminnanharjoittajan päätoimialat (kuva 2). Suurin osa pysäytetyistä toiminnanharjoittajista (32) toimii tavaraliikenteen kuljetuksen alalla, joka on toimialaluokituksessa osa kuljetus ja varastointi -toimialaa. Seuraavaksi eniten edustettuna oli rakennusalan toimijoita (15) ja jätehuollon ja jätevesihuollon toimijoita (12). Hallinto- ja tukipalvelu -toimialaan kuuluvia pysäytettiin kuusi. Tähän ryhmään sisältyy muun muassa kiinteistöhuollon, teollisuussiiouksen ja rakennuskonevuokrauksen parissa toimivat toiminnanharjoittajat. Romukauppaa harjoittavia ajoneuvoja pysäytettiin neljä. Näiden toimialojen lisäksi edustettuina olivat muun muassa seurakuntayhtymän, kuntien sekä yhdistysten kuljettajia, jotka on kuvassa esitetty luokassa "Muut".

Kolmesta eniten tavatusta toimialasta rakentaminen nousee esiin vähäisten jätehuoltorekisteriin rekisteröityneiden toimijoiden vuoksi. Toisin kuin kuljettamisen ja varastoinnin sekä jätehuollon parissa toimivat, joista valtaosa kuului jätehuoltorekisteriin, rakennusalalla toimivista alle puolet kuului rekisteriin. Rakennusalan toimijoille jätteen kuljettaminen ei ole pääasiallista toimintaa ja kentällä havaittiin, että moni ei edes ollut mieltänyt itseään jätteenkuljettajaksi eikä ollut tietoinen jätehuoltorekisteristä. Rakennusalan toimijoiden tietämättömyys jätekuljetuksia koskevista säädöksistä todetaan myös Ympäristöministeriön jätekuljetusten valvonnan tehostamista koskevassa raportissa (Ympäristöministeriö 2010).

Toisena valvontapäivänä ote jätehuoltorekisteristä useammalla

Kuvassa 3 pysäytetyt, jätehuoltorekisteriin kuuluvat kuljettajat on jaettu sen mukaan, löytyikö ote jätehuoltorekisteristä ajoneuvosta. Kuvassa ovat mukana kaikki pysäytetyt jätehuoltorekisteriin kuuluvat kuljettajat. Ensimmäisenä valvontapäivänä pysäytettiin 38 jätehuoltorekisteriin kuuluvan toiminnanharjoittajan ajoneuvoa. Näistä 20:sta löytyi ajantasainen ote jätehuoltorekisteristä ja 13:sta ote puuttui. Viiteen ajoneuvoon ei ollut vaihdettu uutta otetta, vaan se oli vanhentunut, vaikka toiminnanharjoittajan rekisteröityminen oli päivitetty. Toisena valvontapäivänä pysäytettiin 26

Kuva 3. Jätekuljetusten tehovalvontapäivinä jaettuina sen mukaan, oliko ajoneuvossa otetta jätehuoltorekisteristä.

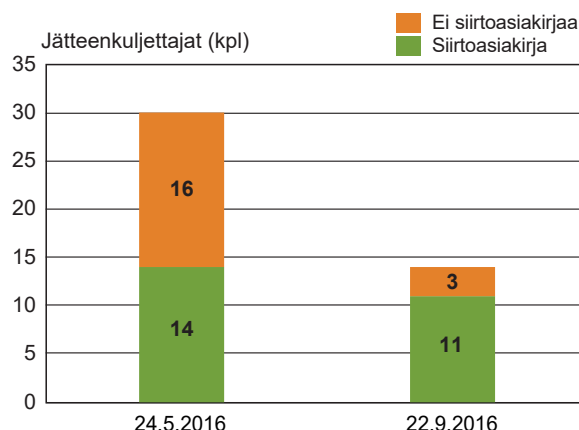
jätehuoltorekisteriin kuuluvan toiminnanharjoittajan ajoneuvoa, joista 20:ssä oli ote mukana ja kuudesta ote puuttui.

Tulokset viittaavat siihen, että ensimmäisen tehovalvontapäivän jälkeen toteutettu tiedotus kannusti toiminnanharjoittajia vaihtamaan ajantasaisen otteen jätehuoltorekisteristä ajoneuvoonsa, koska vanhentuneita otteita ei tavattu lainkaan toisena tehovalvontapäivänä. Myös niiden osuus, joilla jätehuoltorekisteriote löytyi ajoneuvosta, oli huomattavasti korkeampi toisena valvontapäivänä.

Siirtoasiakirjat vain osalla kunnossa

Siirtoasiakirja tulee laatia kuormasta, joka sisältää vaarallisia jätteitä, rakennus- ja purkujätettä, pilaantuneita maa-aineksia, sako- ja umpikaivoliitteitä tai hiekan- ja rasvanerotuskaivojen lietteitä. Ensimmäisenä valvontapäivänä pysäytettiin yhteensä 32 kuljettajaa, joiden kuormasta olisi pitänyt laatia siirtoasiakirja. Näistä kuormista 14:llä siirtoasiakirja oli laadittu ja 16:lta siirtoasiakirja puuttui. Toisena valvontapäivänä pysäytettiin yhteensä 14 kuormaa, joista tuli laatia siirtoasiakirja. Näistä kuormista siirtoasiakirja oli laadittu 11:lle ja kolmesta kuormasta siirtoasiakirjaa ei ollut laadittu. (Kuva 4.) Siirtoasiakirjan vaatimia kuormia kuljetti ensimmäisenä valvontapäivänä yhteensä 31 erillistä kuljettajaa.

Toisena tehovalvontapäivänä huomattavasti useammalla kuljettajalla oli siirtoasiakirja tämän kuljettaessa siirtoasiakirjan vaatimia jätteitä. Tähän on voinut vaikuttaa ensimmäisen valvontapäivän jälkeen tehty tiedotus vaadituista jätekuljetusasiakirjoista. Myös pysäytetyt kuormat vaihtelivat ensimmäisenä ja toisena valvontapäivänä. Siihen, että ensimmäisenä tehovalvontapäivänä useasta kuormasta puuttui siirtoasiakirja, saattoi vaikuttaa rakennusalan toimijoiden suuri osuus pysäytetyistä. Kuten edellä käy ilmi, suurin osa pysäytetyistä rakennusalan toiminnanharjoittajista ei kuulunut jätehuoltorekisteriin eikä mieltänyt itseään jätteen ammattimaiseksi kuljettajaksi (kuva 2). Toisena valvontapäivänä sen sijaan pysäytettiin runsaammin muun muassa pilaantunutta maata ja vaarallisia jätteitä sisältäviä kuormia. Näissä kuormissa siirtoasiakirjat olivat kunnossa sekä ensimmäisenä että toisena valvontapäivänä.

Kuva 4. Jätekuljetusten tehovalvontapäivinä pysäytetyt kuormat, joista tuli laatia siirtoasiakirja.

Ensimmäinen valvontapäivä poiki uusia rekisteröityneitä

Jo ensimmäisen valvontapäivän myötä oli nähtävissä konkreettisia saavutettuja tuloksia. 21:sta rekisteröimättömästä toiminnanharjoittajasta kaksi teki hakemuksen toiminnan hyväksymiseksi jätehuoltorekisteriin heti valvontapäivän jälkeen.

Toiminnanharjoittajille, jotka eivät kuuluneet rekisteriin, lähetettiin kehoitus tehdä hakemus toiminnan hyväksymiseksi jätehuoltorekisteriin. Kehotusten lisäksi lähetettiin huomautuksia niille toiminnanharjoittajille, joilla ei ollut otetta jätehuoltorekisteristä tai siirtoasiakirjaa mukanaan. Lisäksi kahdelle pysäytetylle toiminnanharjoittajalle lähetettiin selvityspyyntö laiminlyönneistä. Elokuun loppuun mennessä, kolme kuukautta ensimmäisen valvontapäivän jälkeen, pysäytetyistä ja rekisteröitymättömistä toiminnanharjoittajista lähes 70 % eli 14 kappaletta oli tehnyt hakemuksen toiminnan hyväksymiseksi jätehuoltorekisteriin. Toiminnanharjoittajat reagoivat myös muihin huomautuksiin ja elokuun loppuun mennessä valtaosa huomautuksen saaneista toiminnanharjoittajista oli korjannut puutteensa.

Valvontapäivien tuloksissa selvä ero

Ensimmäisenä valvontapäivänä pysäytettiin huomattavasti enemmän jätettä kuljettaneita ajoneuvoja kuin toisena päivänä. Erityisesti Turun tarkastuspisteet olivat selvästi vilkkaampia kuin Porin, Salon tai Rauman tarkastuspisteet. Myös tuloksissa oli selviä eroja, kuten graafeista käy ilmi.

Tulosten perusteella vaikuttaa, että jätekuljetusten säädösten mukainen toiminta parani tehovalvontapäivien välillä. On mahdollista, että esimerkiksi ensimmäisen valvontapäivän jälkeen toteutettu tiedotus sai myös ne toiminnanharjoittajat, joiden ajoneuvoa ei pysäytetty, tarkistamaan asiakirjansa. Toisena valvontapäivänä pysäytetyistä kuljettajista useampi oli myös tietoinen jätekuljetuksia koskevista säädöksistä. Tiedon leviämiseen viittaa myös se, että toisena valvontapäivänä ajoneuvoissa ei ollut vanhentuneita otteita jätehuoltorekisteristä.

Valvontapäivien tuloksista ei voida vetää suoria johtopäätöksiä, että tilanne olisi parantunut pelkästään valvonnan lisääntymisen vuoksi. Tarkastuspisteet sijaitsivat eri paikoissa ja pysäytetyt kuormat vaihtelivat keskenään huomattavasti. Toisena valvontapäivänä pysäytettiin useita kuormia, jotka kuljettivat jätettä saman toiminnanharjoittajan eri toimipisteiden välillä. Näissä tapauksissa voi olla, että lähettävän tai vastaanottavan tahon harjoittaman valvonnan vuoksi, niiden käyttämät kuljettajat toimivat säädösten mukaisesti. Huolimatta hankkeeseen liittymättömistä, valvontapäivien välisiin eroihin vaikuttaneista seikoista, on silti selvää, että tulokset viittaavat positiiviseen kehitykseen jätekuljetusten lainmukaisuudessa. Vaikuttaa siltä, että hankkeen aikana toteutettu tiedotus jätekuljetuksia koskevista säädöksistä sekä jätekuljetusten valvonnan tavoittanut toiminnanharjoittajat.

Tiedotus osana jätekuljetusten valvontaa

Ammattimaisiksi jätteenkuljettajiksi luetaan hyvin erilaisia toiminnanharjoittajia yhden henkilön työllistävästä toimimisesta aina valtakunnallisesti toimiviin, tuhansia työllistäviin julkisiin osakeyhtiöihin. Toiminnanharjoittajien väliset erot aiheuttavat haasteen jätekuljetusten valvonnalle sekä säädöksistä tiedottamiselle. Tiedotuksen merkitystä korostettiin jätekuljetusten valvonnan kehittämishankkeessa. Tiedotus toteutettiin ennalta tehtyä viestintäsuunnitelmaa seuraten.

Jätekuljetusten tehovalvontapäivien jälkeen julkaisiin mediatiedotteet tuloksista, jotka levitettiin Varsinais-Suomen ja Satakunnan medioille. Kuljetusalalla toimiville toiminnanharjoittajille laadittiin myös erillinen tietopaketti jätehuoltorekisteristä ja siihen liittymisestä. Tietopakettilla pyrittiin tavoittamaan toiminnanharjoittajia, joita tieto velvollisuudesta tehdä hakemus toiminnan hyväksymiseksi jätehuoltorekisteriin ei mahdollisesti ole tavoittanut. Toiminnanharjoittajille suunnattua tietopakettia välitettiin muiden muassa toiminnanharjoittajajyhdistysten kautta kuljetus- ja rakennusalan toimijoille, Turun tuomiokapitulin kautta Varsinais-Suomen ja Satakunnan seurakuntiin sekä kuntien teknisiin ja työllistäviin palveluihin. Mediatiedotteiden sekä tietopaketin lisäksi Varsinais-Suomen ELY-keskuksen verkkosivuille lisättiin verkkosisältöä hankkeesta sekä yleisesti jätehuoltorekisteristä. Näin tietoa rekisteristä on jatkossakin helppo löytää. Verkkoon lisätyn informaation tavoitteena on varmistaa, että tietoa jätekuljetuksia koskevista säädöksistä on saatavilla helposti jatkossakin.

Jätekuljetusten valvonnan haasteita

Tiedonpuute ongelmana

Varsinais-Suomen ELY-keskuksessa ei aiemmin ole kiinnitetty yhtä intensiivisesti huomiota jätekuljetusten valvontaan ja kehittämishanke olikin ensimmäinen laatuaan. Tarve valvonnalle on ilmennyt, koska tieto jätekuljetusten säädöstenmukaisuudesta kentällä on ollut verrattain vähäistä. Hanke toi esiin joitain jätekuljetusten valvonnan haasteita, joista keskeisimpänä on tietämättömyys säädöksistä. Pysäytetyt kuljettajat eivät usein mieltäneet itseään ammattimaisiksi jätteenkuljettajiksi eivätkä olleet lainkaan tietoisia velvollisuudestaan kuulua jätehuoltorekisteriin. Erityisesti pysäytetyistä rakennusalan toimijoista huomattava osa ei kuulunut jätehuoltorekisteriin.

Tiedonpuute jätekuljetuksia koskevista säädöksistä on havaittu myös muiden tahojen tekemissä selvityksissä. Esimerkiksi Ympäristöministeriön julkaisemassa ”Jätekuljetusten valvonnan tehostaminen” -raportissa todetaan, että moni jätettä kuljettava toiminnanharjoittaja ei miellä itseään jätteen ammattimaiseksi kuljettajaksi (Ympäristöministeriö 2010). Helsingin Seudun Ympäristöpalvelut (HSY) laati vuonna 2014 selvityksen siirtoasiakirjamenetelyn toimivuudesta käytännössä. Selvityksessä havaittiin, että yksi keskeisimpiä haasteita siirtoasiakirjamenetelylle on osapuolten tietämättömyys velvollisuuksistaan (Torniainen 2014).

Mikä on jätettä?

Tiedonpuutteen lisäksi haasteita jätekuljetusten valvonnalle aiheuttaa jätteen määritelmän epäselvyys sekä jätelajien haastava määrittely. Jätteen määritelmä on laaja, eikä aina ole selvää, miten jäte ja sivutuote erotetaan. Jätteen monimutkainen määritelmä aiheuttaa sen, ettei aina ole selvää, milloin jätteenkuljettaja kuljettaa jätettä ja on siten jätekuljetuksia koskevien säädösten velvoittama ja milloin ei. Jätelajin määrittely voi olla haastavaa silloinkin, kun tiedetään, että kyseessä on jäte. Jätetuormat koostuvat usein eri jätelajien sekoituksista, jolloin niiden määrittely ja kirjaaminen ei ole helppoa. Jätelajin määrittelyn onnistuminen on keskeistä esimerkiksi siirtoasiakirjan tarvetta arvioitaessa.

Haasteet ohjaavat kehittämistarpeita

Jätekuljetusten valvonnan kehittämishankkeen valmisteluissa ja sen aikana esiin tulleet haasteet pyrittiin selättämään. Jätekuljetusten valvonnan kehittämishankkeella oli useampi rinnakkainen tavoite, jotka pyrkivät vähentämään valvontaan kohdistuvia haasteita. Keskeisenä tavoitteena oli tehostaa jätekuljetusten valvontaa. Lisäksi pyrittiin lisäämään eri osapuolien tietoisuutta jätekuljetuksia koskevista säädöksistä sekä yleisön tietoa ELY-keskuksen toiminnasta. Näin jälkikäteen voidaan todeta, että tavoitteet saavutettiin suurelta osin. Tietoisuus jätekuljetuksia koskevista säädöksistä lisääntyi sekä toiminnanharjoittajien että viranomaisten keskuudessa. Kokemukset kampanjamaisesta kenttävalvonnasta luovat pohjan kestäväälle ja jatkuvalla valvonnalle. Vastaisuudessa voidaan hankkeen tulosten perusteella myös harjoittaa kohdistettua tiedotusta esimerkiksi niille toimialoille, joilla nyt havaittiin puutteita.

Kampanjamainen valvonta

Hankkeen valmistelu ja toteutus

Kampanjamaista valvontaa on harjoitettu varsin vähän. Kampanjamaisen valvontahankkeen järjestäminen vaatii sekä kohdetoimialan ja sitä säätelevän lainsäädännön tuntemusta. Jätekuljetusten valvonnan tehostamishankkeen ensimmäistä kampanjapäivää valmisteltiin muutama kuukauden ajan ennen itse kampanjapäivää.

Esivalmistelut sisälsivät sekä yhteispalavereja poliisin kanssa että kokoontumisia valvontapäivään osallistuvien valvojen kesken. Keskeistä esivalmisteluissa oli johdonmukaisen toimintasuunnitelman laatiminen. Jotta valvontapäivän eri pisteiden tulokset olisivat toisiinsa verrattavia, oli tärkeää, että toiminta tarkastuspisteillä olisi yhtenäistä. Valvontapäivinä toimittiin poliisivetoisesti eivätkä ne olisi toteutuneet ilman yhteistyötä Lounais-Suomen poliisin kanssa. Yhteistyö poliisin kanssa toimi erittäin hyvin ja vastaavaa yhteistyötä tullaan tekemään jatkossakin.

Kampanjamainen valvonta mahdollista myös tulevaisuudessa

Kokemukset jätekuljetusten valvonnan kehittämishankkeesta näyttivät, että kampanjamaisella valvonnalla on paikkansa ja sen avulla voidaan edistää jatkuvaa, resurssitehokasta ja kestäväää valvontaa. Valvontapäivää varten tuotettiin materiaalia, jota voidaan myös hyödyntää jatkossa vastaavissa kampanjoissa.

Kampanjamaista valvontaa voidaan soveltaa toimialoille, joilla on runsaasti samantyyppistä toimintaa tekeviä toiminnanharjoittajia. Kampanjamaisella valvonnalla ei pyritä eikä pystytä valvomaan kaikkia mahdollisia toiminnanharjoittajia joltain alalta. Ennen kaikkea kampanjamaisella valvonnalla voidaan kuitenkin saavuttaa tilanne, jossa tieto säädöksistä saavuttaa toiminnanharjoittajat ja valvontaa harjoitetaan kestävästi muun valvonnan ohessa.

Lähteet

Tilastokeskus (2008). "Toimialaluokitus TOL 2008" <http://www.stat.fi/meta/luokitukset/toimiala/001-2008/index.html> [Haettu 30.9.2016]
Torniainen Hanna-Mari (2014). Siirtoasiakirjamenettelyn toimivuus käytännössä. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 4/2014. Ympäristöministeriö (2010). Jätekuljetusten valvonnan tehostaminen. Ympäristöministeriön raportteja 5/2010

Lisätietoa

www.ely-keskus.fi/web/ely/varsinais-suomi-jatekuljetusten-valvonnan-kehittamishanke

NÄKYMIÄ | MARRASKUU | 2016

JÄTEKULJETUSTEN VALVONTA VARSINAIS-SUOMEN ELY-KESKUKSESSA JÄTEKULJETUSTEN VALVONNAN KEHITTÄMISHANKE

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Marraskuu 2016 | Ympäristön suojele | Maria Hughes

Taitto:Kaija Joki-Sipilä | Kuvat:Anu Lillunen, Salla Porthén, Maria Hughes ja Ympäristöhallinnon kuvapankki

www.doria.fi/ely-keskus.fi | www.ely-keskus.fi